

De etappeninspectie 4

Nadat het legercommando 4, gedurende oktober 1914 korte tijd de stad Gent als basis gekozen had voor het zich in het kleine West-Vlaamse stadje Tielt vastzette, rukte de etappeninspectie 4, die van Halle kwam, de 21^e oktober 1914 te Gent binnen. De luitenant-generaal baron von Seckendorff was etappeninspecteur. De burelen werden ingericht in het grootse Justitiepaleis, dat in 1846 door de bekende bouwmeester Roelandt gebouwd was. Het Justitiepaleis ligt in het midden der stad vlakbij de drukke Veldstraat en wordt op schilderachtige manier omzoomd door de groene wateren van de Leie en de Schelde.

De officieren, die tot de staf der etappeninspectie behoorden, namen hun intrek in het Posthotel op de Kouter. Dat is het voornaamste en modernste hotel van de stad en het bevindt zich op de schoonste wandelplaats van Gent.

In het begin kon het Justitiepaleis de verschillende burelen herbergen; in het onderste gedeelte van het gebouw verbleef er steeds een compagnie Landstorm.

Boven waren de kamers der inspectie, alsook het burgerlijk bestuur, onder leiding van de brutale regeringsraad von Keudell. Het kaartenbureau, de intendantie, het munitie- en materiaalwezen, het transport, het bestuur der etappendokters, de postduivenafdeling, de censuur op de brieven, de geheime politie, de krijgskas, enz.

Toen het duidelijk werd, dat Poperinge, dat als etappenhoofdstad voor het vierde leger gekozen was, niet zo spoedig zou veroverd worden, verhuisde de ene afdeling na de andere om zich neer te laten in de prachtige paleizen rond de Kouter. Dat deden de intendantie, het economisch comité, dat pascentrale en het munitiewezen, dat tenslotte verenigd werd met het materiaalbestuur. De geheime politie, onder de leiding van commissaris Dirr trok naar de Nederkouter, waar het wateropzicht en de kreischef van Gent hun kwartier hadden. De censuur op de brieven trok in het Postgebouw van de Korenmarkt, waar de legerpost zich reeds bevond. Het telegraafwezen nam het bureel in van de Posthoornstraat, en het burgerlijk bestuur van de provincie Oost-Vlaanderen, betrok het Gouvernementshotel. De telefoonafdeling richtte zich in op het Van Arteveldeplein.

Binnen in het Zuidstation waren ingericht: de dienst der pakketten, het uniformendepot, het depot voor materiaal, voor postpakjes voor de soldaten en een werkhuis voor belegeringsartillerie. De bakkerij werd opgeslagen in de zalen der Belgische legerbakkerij in de Muinkbrugstraat en de slachterij trok naar het Gentse slachthuis.

De opzichtdienst der gebouwen, die een hele reeks huizen nodig had, eiste voor het bergen van haar onderofficieren en manschappen enige kleine kazernes in Onderbergen, en de commandant van het autopark zette zich neer te Meulestede. De motorfietsafdeling, die de inlichtingendienst van het leger verzekerde, betrok het Zuidstation.

Het grote Sint-Pietersstation, het nieuwe hoofdstation van de stad, werd opeens het belangrijkste spoorwegkruispunt voor de Duitse troepen in Vlaanderen. Alle grote transporten van soldaten en materiaal, die voor het Vlaamse gedeelte van het westelijk front bestemd waren, gebeurden over Gent-Sint-Pieters. De Engelsen en Fransen wisten dit spoedig en het station werd het doelpunt van talrijke grote vliegeraanvallen, die weinig schade toebrachten aan de sporen, doch altijd meer Belgen doodden dan Duitse soldaten. Gedurende de laatste dagen van de oorlog werd het station nog beschoten door de Engelsen.

Toen de etappeninspectie vier te Gent verbleef, werden er ook grote hospitalen in het Sint-Pietersstation ingericht. De zieken werden naar daar gebracht, want daar vormde men de treinen, die de gekwetsten en zieken van het vierde leger naar het generaal-gouvernement of naar Duitsland vervoerden. Het bestuur van deze dienst bevond zich in een prachtig gebouw op de Koning Albertlaan. Gedurende de grote slagen aan het front in Vlaanderen werden er soms tot 70.000 gekwetsten achteruit gebracht. Dit gebeurde niet alleen door middel van treinen, ook schepen, die door het bouwwezen in hospitaalboten omgeschapen waren, hielpen hierbij mee.

De gezondheidsdienst was in de etappeninspectie vertegenwoordigd door een etappendokter. Deze verbleef in het Justitiepaleis en verlegde zich dan naar een prachtig huis in de Veldstraat. De etappendokter, die zeer vlijtig was, wist

zich te doen achten bij de Belgen, door zijn onvermoeibaar kampen tegen allerlei besmettelijke ziekten, waarvoor het vochtige Vlaanderen zeker een broeinest had kunnen worden. Benevens de generaal-dokter Stauber en de geneesheren Velde en Schneider waren daar nog generaal-opperdokter dr. Papenhausen en dr. Ebertz, die te Gent en in Oost-Vlaanderen de meest geachte geneesheren waren. Een evenwaardige en, ten gevolge van zijn innemende houding alom beminde vertegenwoordiger van de Duitse gezondheidsdienst was dr. Graff. De hoogte, waarop de Duitse gezondheidsdienst stond, was trouwens een der zeer weinige legerinrichtingen, waarop wij Duitsers in deze oorlog mochten fier zijn.

Te Gent waren er nog een hele reeks uitmuntende geneesheren aan de gezondheidsdienst verbonden, zoals prof. dr. Stintzing van Jena; prof. J. dr. Riemer; dr. Seefisch, de raadgevende chirurg; dr. Lott, de chef-dokter der afdeling voor lichte zieken; dr. Retzlaff, een glanzende geneesheer voor inwendige kwalen; dr. Sinn, een uitmuntend psychiater; dr. Freund, de dochter der kommandantuur en de bekende dr. Bruno Sklarek, vroeger dermatoloog te Charlottenburg. Dat waren ten minste mannen, die door gedrag en karakter een aangename tegenstelling vormden met de heren, die zich steunden op hun epauletten en die zich in de etappe, verre van het vuur, opbliezen en door hun wangedrag, de Duitse naam door de modder sleurden, zodanig dat ons deftig Duits volk in het buitenland berucht werd.

Een reeks grote Duitse hospitalen werden ook in de Oost-Vlaamse hoofdstad ingericht, bijvoorbeeld in het Belgisch militair hospitaal op de Ekkergemlaan, in het Palacehotel aan het Sint-Pietersstation, in het nieuwe Justitiepaleis aan het Koophandelsplein, en in het Casino op de Coupure, dat door de Duitsers "Palmenhuis" genoemd werd.

Later werden nog de Normaalschool, het Weeshuis, het Instituut de Kerchove en het meisjespensionaat aan het Sint-Pietersstation als hospitalen ingericht. Het hotel de La Cloche en het Institut Moderne werden ook lange tijd gebruikt voor het herbergen der officieren, die besmet waren met onnoemelijke ziekten, opgedaan bij de Belgische deernen achter het front.

Het grote feestpaleis dat in 1913, ter gelegenheid der wereldtentoonstelling in het park opgericht werd en sedert 1914 diende tot onderdak voor duizenden Belgische vluchtelingen, werd door de Duitsers ook ingericht als lazaret. De ene vleugel werd door een reusachtige afdeling voor lichte zieken, de andere door een niet minder grote afdeling voor zware gekwetsten bezet. Ze werden in de loop der jaren, dank zij de ijver van dr. Lott en luitenant Hecht, ware voorbeelden; ze hebben zeker verscheidene honderdduizenden zieken gediend tot onderdak. In de schoot van die afdelingen werd ook de tandartsenij van het vierde leger ingericht, die later naar het nieuwe Justitiepaleis verlegd werd. Bij het park lag het depot van de gezondheidsdienst, dat onder de leiding stond van apotheker Otto von Braunschweig. In de

benedenplaatsen van het museum van schone kunsten bevond zich later de basis van het leger, dat tegen de Engelsen streed, bij hun binnenkomen langs de wijk Sint-Pieters.

Het spoorbestuur, waarvan de gevolmachtigde in het Justitiepaleis verbleef, was vertegenwoordigd door een groot militair spoorweg- en werkhuisbestuur. Dit laatste vertrok later naar het Arsenal van Gentbrugge en nam veel Belgische werklieden in dienst.

Het grote etappenpaardendepot en een uitgebreid paardenhospitaal werden te Zwijnaarde, vlakbij Gent ingericht, en duizenden Gentse werklozen hielpen bij het aanleggen van het groot vliegplein voor het vierde leger, dat later het doelwit werd van talloze vliegeraanvallen, waarbij dan geregeld enige Belgen het leven lieten. De luchtschiphalle voor zeppelin luchtschepen werd gebouwd te Gontrode, en na enige tijd werden er ook nog grote vliegpleinen aangelegd te Mariakerke en te Oostakker. Te Kwatrecht liet de inspectie een grote ververij gereed maken en in de stad zelf in een fabriek aan de Brusselsepoortstraat, werd er een werkhuis voor belegeringsartillerie opgezet.

Naast de etappenpastoors, die zich in de grootse paleizen bij de Kouter zo goed thuisvoelden, wandelden de bonzen der vrijwillige ziekezienders, ze stelden in de grote straten van het schone Gent hun dikke buik tentoon en liepen gewichtig rond in de elegante huizen en officiersmessen. Ze voerden

natuurlijk een titel, *afgevaardigde*, konden best als oorlogsmannen naar het front gaan, doch ze golden altijd als "onbruikbaar". Ze waren immers geen arme duivels, doch meestal leden van rijke families, die naast hun solide betrekkingen, ook nog over een massa goedkope vaderlandsliefde beschikten.

Buiten deze talrijke besturen en lichamen der etappeninspectie die van jaar tot jaar aanzienlijker werden, speelden er nog veel kleine onderafdelingen der kommandantuur een niet te onderschatten rol. De 19^e oktober 1914 was de kommandantuur binnengekomen als "plaatskommandantuur" en ze voorzag in de behoeften van het garnizoen. De 30^e oktober van hetzelfde jaar, nam zij ook de zaken over van de etappenkommandantuur en bleef gedurende vier volle jaren te Gent. De laatste afdeling hield stand tot de 10^e november 1918, 's voormiddags om 10 uur, nadat de etappeninspectie reeds drie weken tevoren naar Antwerpen getrokken was. Bij de aankomst der kommandantuur ging de post van commandant te Gent over van generaal-majoor Jung naar de leider der kommandantuur.

De kommandantuur had zich ingericht in de huizen op de Kouter. Het hoofdbestuur bevond zich in het Hotel Falligan, het schoonste gebouw van gans het plein. Het heeft een prachtige rococo-voorgevel en herbergt de Gentse club der edelen. In de andere gebouwen op de Kouter had men nog: het krijgsgerecht, het bureel voor onderdak, de afdeling voor

landbouw, het aanmeldingsbureel, de strafafdeling en het bureau voor fotografie. Het garnizoenbestuur lag bij de grote kazernes in de Laurent Delvauxstraat.

De stationskommandanturen waren afgezonderd en lagen in de stations: Gent-Sint-Pieters, Zuid, Dampoort en Rabot. Dit laatste diende uitsluitend voor het vervoer van goederen. Het verkeer op het water werd geregeld door het "Kanalbetriebsamt" en de "Havenkommandantuur", die hun beheer hadden op het Dok. Daar lag ook de marketenterij van het leger; er werden van daar reusachtige zendingen bier naar het front gezonden.

De bewakingsdienst van de stad werd opgedragen aan een reeks landstormbataljons zoals: Essen, Calw, Neurenberg, Hersfeld, Dortmund, enz. Bovendien werden nog twee landstorm-infanteriereservebataljons Gent I en II gevormd uit de manschappen en onderofficieren die ontslagen waren van frontdienst, en die de inrichtingen voor licht zieken verlaten hadden, met de melding, dat zij nog slechts geschikt waren voor garnizoensdienst. Het eerste bataljon bewaakte de wegen en de bruggen buiten de stad, in Vlaanderen en aan de Hollandse grenzen. Het landstormbataljon II verbleef altijd in de stad en oefende de 10^e november 1918 nog zijn waakdienst uit. Het telde verscheidene duizenden manschappen en de officieren daarvan werden gebruikt in de besturen en afdelingen der etappeninspectie en de verschillende kommandanturen in Oost- en West-Vlaanderen.

Daarmee was het echter nog niet alles.

De etappeninspectie beschikte nog over de rekrutendepots van de legerkorpsen, die op het front stonden. De Sint-Pieterskazerne, op het Sint-Pietersplein en de grote Leopoldskazerne op de Citadellaan, die later door de vaderlandse officieren omgedoopt werd in Kaiser Wilhelmkazerne, dienden ook nog tot onderdak voor de soldaten. Later werd ook het nieuwe priesterseminarie aan de Reep bezet en Hohenzollernkazerne genoemd.

In de Lancierskazerne op de Brusselsepoortstraat lag dan ook gewoonlijk een eskadron landstormruiterij.

De politiedienst werd uitgeoefend door de veldgendarmerie, die in de Schouwburgstraat huisde, en door een militaire politie met 400 manschappen, die onder de chef van de militaire politie stond. De laatste beschikte ook over de Belgische politie. De burelen waren gevestigd in het grote gebouw op de Vlasmarkt.

De etappeninspecteur was natuurlijk de hoogste officier te Gent en in de gehele etappe. Hij stond gelijk met de commandant van een divisie en had de bevoegdheid van een bevelende generaal. Te Gent was hij om zo te zeggen de almacht, waarvoor alles eerbiedig knielde; ook de commandant, die intussen op zichzelf ook reeds een almacht was, viel voor de etappeninspecteur in het stof.

137. Oberstleutnant v. Wick, Kommandant von Gent.